

Ds. Joep Dubbink

Habakuk 3:1-3, 16-19 – Lucas 17:1-10

Gemeente van onze Heer,

Soms heb ik het gevoel, in twee werelden te leven. Aan de ene kant berichten, dat de derde wereld-oorlog op punt van uitbreken staat, of misschien al begonnen is. In onze streken dan met andere middelen: sabotage, manipulatie van onze energieprijzen. De media staan er vol van, je kunt het niet vermijden, ook al zap je soms door naar iets luchtigers. Elke keer als je denkt 'nou hebben we alles wel gehad', dan blijkt dat toch nog niet het geval: Poetins toespraak kan nóg extremer en met een nog meer verwrongen besef van de werkelijkheid; de inflatie kan nóg hoger dan verwacht.

En aan de andere kant: wij leven ons leven, we doen ons ding grotendeels zoals tevoren, we gaan ook hier door met kerk-zijn, lezen, bidden, zingen, alsof er ... nou, nee, niet alsof er niets aan de hand is. Maar wel zo goed mogelijk doorgaand.

Ik dacht aan de uitdrukking 'Dansen op de rand van de vulkaan', en met hulp van Google kwam ik erachter dat die van Annie M.G. Schmidt is, uit de musical *Foxtrot*. Over de dertiger jaren, de glitter en glamour en het lege vermaak, te midden van een crisis en net voor de grote vulkaanuitbarsting van de Tweede Wereldoorlog die maar enkelen echt zagen aankomen. Annie vraagt zich in 1977 af, of dat zich kan herhalen, en telkens kun je die vraag weer stellen: na 2001, de aanslagen op de Twin Towers, maar ook nu.

Dat verhaal, van consumeren zolang het kan en niet vooruit kijken naar de toekomst, is trouwens heel oud. Toen de Perzische koning Cyrus het Babylonische rijk veroverde, en de hoofdstad binnentrok, hoefde hij geen slag meer te leveren. Volgens de verhalen trof hij de hofkliek van Babel ladderzat aan, feestend en zuipend in afwachting van het onvermijdelijke. Daar wil je uit de buurt blijven. Maar wat dan?

Wat moeten wij nu doen als kerk? Aan de ene kant gun ik u graag een uurtje vrijheid in uw hoofd, even *niet* met die moeilijke dingen bezigzijn, maar met de binnenkant, de ziel. U hebt vast geen behoefte aan uw voorganger als de zoveelste 'Poetin-watcher' of politiek commentator.

Aan de andere kant: die binnenkant van ons, die staat danig onder druk vanuit de buitenkant. Dat vergeten zou gevaarlijk *escapisme* zijn, een vlucht. Net zoals andere dingen die je even deze wereld doen vergeten: een paar glazen, of wat anders roken dan tabak – en dan zou die ouwe Karl Marx toch nog gelijk krijgen, met zijn religie 'opium als voor het volk'.

Nou, misschien hééft 'ie ook wel gelijk: met *religie*. Die gestolde vorm, die kan enorm bevestigend zijn. Hoe religie momenteel werkt in Rusland maar ook elders, dat heeft weinig met werkelijke *godsdiens*t te maken, met dienst aan de Eeuwige, luisteren naar zijn stem óók als die kritisch is naar jou toe. Of *wij* dat goed doen, dat is niet aan ons om te beoordelen, maar we kunnen het in elk geval proberen.

* * *

Daarbij maakt Jezus het ons vanmorgen bepaald niet gemakkelijk. Hebben we die rentmeester van twee weken geleden getackeld, krijgen we de molensteen-tekst! 'Jezus, waar ben je mee bezig', dacht ik serieus, na deze lezing. Jezus wil vier dingen zeggen, vrij losse statements.

Ten eerste, die 'molensteen-tekst'. Die *shockeert*. Het is er een uit de serie #ophef. Door ophef krijgen je woorden aandacht, of het nu gaat om spionnen-beschuldiging, hakenkruisvlaggen of wat dan ook. Het risico is, dat de ophef zelf het nieuws wordt. Iedereen kent de 'doe effe normaal man'-gedachtewisseling van Wilders en Rutte, maar weet u nog waar het om ging? Ik niet. Hier is ook het risico dat we ons vooral boos maken over de woordkeus van Jezus. Die is inderdaad erg grof, en ik denk dat onze samenleving laat zien dat dat op zeker moment niet meer werkt: je moet steeds grotere woorden gebruiken, steeds grovere beelden, daar zit een grens aan.

Dat Jezus boos is, is duidelijk, maar waar *ging* het hem nou om?! Tegen wie een 'skandalon' veroorzaakt – ja inderdaad, ons 'schandaal' is ervan afgeleid, maar letterlijk is het een val, een waarmee je een dier vangt. Struikelblok kun je ook zeggen. Nog niet duidelijk? Je begrijpt het beter als je de Marcus- of Matteüsversie ernaast legt (Marcus 9:42-43, Matteüs 18:6-7). Daar staat: wie een val zet *voor deze kleinen, die geloven*. Het gaat om het ontnemen van geloof en hoop aan mensen die dat nog *net* hebben. Door cynisme bijvoorbeeld: 'Geloof jij dat nog?' Zoiets moet het zijn. Dat is echt een brug te ver, dat kan niet, dat ondergraaft het vertrouwen in de weg van Jezus en het koninkrijk van God.

Maar doen we dat niet allemaal weleens? Omdat het onszelf aan geloof ontbreekt? Zeggen we niet allemaal weleens dingen die eerder afbreken dan opbouwen? 'Ach kom, dat hebben we al eens geprobeerd'. 'Denk je echt dat dat gaat werken?' 'Iets nieuws, daar zitten mensen niet op te wachten'. 'Die traditionele oude liederen, die kunnen toch niet meer...' 'Denk je dat ze daarvoor naar de kerk komen?' Zo kun je elk initiatief smoren, elk enthousiasme de kop indrukken.

Of zo'n molensteen dan helpt? Het lijkt een beetje op die net zo gruwelijke tekst over je oog uitrukken als het je tot zonde verleidt (Mar. 9:47), en dan denk ik aan die predikant die zei: als we dat letterlijk zouden doen, dan zaten we hier allemaal met één of zelfs twee ogen minder. En met die molensteen, dan zat er misschien helemaal niemand meer...

* * *

De reden dat ik Jezus hier niet goed begrijp, is ook dat hij in zijn *tweede* statement zo krachtig pleit voor vergeving. Vergeven, dat is wat een volgeling van hem maar te doen heeft. Ieder die spijt heeft van een zonde, ook al vervalt 'ie tot vervelens toe weer in diezelfde zonde, verdient vergeving. En dan niet die man of vrouw die 'aanstoot gaf', die afbraak in plaats van opbouwde? Zou die buiten Gods genade en de vergeving van Christus vallen? Kan het me niet voorstellen.

Over vergeving is nog veel meer te zeggen, of het altijd kan, of je niet zo beschadigd kunt zijn dat vergeving een brug te ver is, en het moeten vergeven je opnieuw onder druk zet – ja, dat kan. Er zijn mensen die elkaar onmenselijke dingen kunnen aandoen. Andere keer daarover. Maar in het algemeen roept Jezus ons op, overvloedig royaal te zijn met vergeving, en dat lijkt me een goede zaak.

* * *

Het derde is de vraag van de leerlingen: 'Wij willen meer geloof!' Dat vind ik bijna komisch: alsof geloof per ons wordt verstrekt, en alsof je dat kunt krijgen van iemand, alsof dat niet je eigen houding is. Jezus beantwoordt die vraag met: 'Je hebt maar een heel klein beetje geloof nodig.' Een klein beetje geloof kan 'bergen verzetten', of een boom in zee planten. Dat is een raar beeld, er zijn er die daar van alles achter zoeken maar ik denk dat het gewoon een spectaculaire daad is. 'Klein kan

veel'. Dat is wat we tegenwoordig 'empowering' noemen, jezelf en je groep ervan overtuigen dat je wat kunt, dat je niet machteloos bent.

* * *

Het *vierde punt* is dat verhaaltje over die heer en die knecht. Da's een lastige, want die heer is niet aardig: die komt laat thuis en laat z'n knecht hem dan eerst bedienen, en als 'ie zelf goed gegeten heeft, dan mag die knecht ook nog eens. En voor u denkt dat dat onze moderne overgevoeligheid is – in de oudheid waren bazen nou eenmaal bazen – lees dan een paar hoofdstukken terug in dit evangelie, waar diezelfde Jezus een heel ander perspectief schetst van een heer die terugkeert: "Gelukkig de knechten die de heer bij zijn komst wakend aantreft. Ik verzeker jullie: hij zal zijn gordel omdoen, hen aan tafel nodigen en hen bedienen." (Lucas 12:37). Daar herkennen we Jezus als de dienstbare knecht in. Dat is óók waar, maar hier wil diezelfde Jezus een ander punt maken: je hebt geen recht op dankbaarheid. Je doet als mens wat je moet doen, en laat het alsjeblieft uit je hoofd, je tegenover God op je borst te kloppen. Wees maar blij als je iets kon waarmaken van wat Hij van je vraagt.

Ik denk dat daar de oude Joodse wijsheid achter ligt: 'Het loon van het gebod is het gebod'. Cryptisch: het doen van de geboden levert geen andere beloning op dan het besef, dát je dit hebt kunnen doen. Ben ik even blij dat we vandaag geen afscheid van ambtsdragers nemen, want die zouden zich ongemakkelijk voelen met applaus of een bos bloemen... Maar ik denk dat ze het ook wel zouden begrijpen: natuurlijk, naar menselijke maatstaven zijn we elkaar binnen een gemeenschap dankbaar voor de dingen die we doen, en dat zeggen we misschien wel veel te weinig. Maar fundamenteel doe je dingen in je leven niet om de beloning of de dankbaarheid, maar om die dingen zelf. Of... Wel eentje om een goed over na te denken, waar we meer op de schouderklopjes en de bedankjes uit zijn, dan op dat waar het om gaat.

* * *

Vanuit dat laatste punt is de stap naar Habakuk niet zo heel moeilijk. Alleen trekt hij het nog wat breder. O ja, Habakuk is een profeet en het is vandaag Israëlzondag. Zondag waarop de 'onopgeefbare verbondenheid' met Israël wordt benadrukt. Sommige mensen vinden dat lastig, ik heb een collega gekend die op deze zondag liever niet wilde voorgaan. Maar ik denk dat u heel goed het verschil kunt zien: enerzijds onze intense verbondenheid met de Joodse traditie, waar we ongeveer *alles* aan te danken hebben (de Schriften, Oude *en* ook Nieuwe Testament vrijwel geheel geschreven door Joden, en Jezus Messias, zoon van dat volk), en de niet ophoudende dreiging van antisemitisme; en anderzijds, een kritische opstelling tegenover de staat Israël van nu, met z'n bezetting van Palestijnse gebieden en toe-eigening van Palestijnse bezittingen die alle perken van internationaal recht te buiten gaat. Beide is even waar.

Hier gaat het over dat eerste, de profeet Habakuk die op een originele en nieuwe manier over Gods handelen spreekt. Habakuk 3 is een interessant hoofdstuk. Het gaat over de komst van de Heer, van zijn macht. En onnavolgbaar drukt Habakuk voor mij uit, wat daarbij speelt:

Breng [dat wat u gaat doen] in deze tijd tot stand,
maak het in deze tijd bekend,
maar toon in het tumult uw mededogen. (Hab. 3:2)

Verlangen naar omkeer, verlangen naar vernieuwing van deze wereld; maar tegelijk huiver daarvoor, want we hebben veel te verliezen. Te midden van de krachtige woorden van geweld en majesteit, het zachte woord 'mededogen', dat woord dat verwant is aan het woord voor baarmoeder.

We sloegen bij het lezen een stuk over, dat vooral gaat over die majestueuze komst van de Heer, die bevrijding brengt. Maar dan, aan het eind, komen die prachtige woorden die mij althans raken: 'Al zou de vijgenboom niet bloeien...'

Daar wordt iets nieuws gezegd. Geloof, ook in de bijbel, lijkt soms uit te lopen op een gezegend bestaan. We zingen het soms: "*Ja, zij worden zeer beschaamd, die de goede trouw verachten, maar wie uw gebod beaamt, mag gelovig U verwachten.*" (Psalm 25 couplet 1). Alsof God zijn uitverkorenen het goede gunt (en dat is ook zo!) en dan ook geeft. En alsof waarlijk geloof ook uit moet lopen op een voorspoedig bestaan, als volk en misschien ook wel als mens. *Maar als dat nou niet zo is...?*

Ook dan.

Dan nog. Dan nog steeds. Als de vijgenboom niet bloeit, als het allemaal niet zo loopt, dan *nóg* houden wij ons vast aan de Eeuwige. Want we deden het immers niet om beloning, om resultaat, om er beter van te worden, van dat geloof van ons. Dat zou een zielige vertoning zijn. We deden het omdat bij Hem grond onder je voeten is, een weg om te gaan, een hand die je vasthoudt – zeker, allemaal beeldspraak, maar wat hebben we anders? En die beeldspraak, die heeft zeggingskracht.

Heeft dit alles met die grote crises waarin we leven te maken? Die dreiging van tekort, oorlog? Ik denk van wel, op een of andere manier. In dat tumult zoeken we houvast. Ik vind dat bij deze woorden. Of bij de verwoording van Huub Oosterhuis, die het altijd nog weer krachtiger kan zeggen:

Dan nog, dan nog,
klamp ik mij, klamp ik mij
vast aan jou,
of je wilt of niet,
op ongenade of genade.
Ik zal 'red mij, red mij' roepen
of zoiets als 'heb mij lief.' (*Randstadbundel 471*)

Amen.